

JIŘÍ ZOUNEK

VZNIK A VÝVOJ PEDAGOGICKÉHO SEMINÁŘE NA FILOZOFICKÉ FAKULTĚ MASARYKOVY UNIVERZITY V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ

V roce 1999 si Masarykova univerzita připomněla osmdesáté výročí svého založení. Osmdesát let není mnoho, uvážíme-li, že některé univerzity píší své dějiny již několik století. Proto můžeme brněnskou univerzitu považovat za poměrně mladou instituci. I přes její „mládí“, objevují se v dějinách univerzity období či události, které nejsou doposud uspokojivě objasněny. Do této oblasti patří také problematika vzniku a vývoje Pedagogického semináře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v meziválečném období.

Předkládaná studie se snaží objasnit události okolo vzniku a rozvoje Pedagogického semináře v období ohraničeném dvěma světovými válkami. Celá práce je založena na studiu dostupné literatury a především archívních materiálů. O dějinách meziválečného Pedagogického semináře bylo publikováno mnoho studií a článků, avšak téměř žádná práce se nevěnovala detailně budování semináře jako instituce, která vytvořila základ pro rozvoj pedagogiky jako vědy na brněnské univerzitě. Studie se zaměřuje právě na toto „bílé místo“ nejen v dějinách semináře samotného, ale i v dějinách Filozofické fakulty.

Úvodem

O prvních krocích Masarykovy univerzity platí známé rčení o tom, že každý začátek je těžký. Velikým štěstím pro mladou univerzitu a především pro její fakulty byli lidé, kteří stáli u zrodu brněnské univerzity. Přestože tito lidé mnohdy stáli před zdánlivě neřešitelnými problémy a udělali také mnohé chyby, nezlomilo to jejich vůli a odhodlání vybudovat na Moravě významné vědecké a pedagogické centrum.

Zakladatelé museli dbát při koncipování fakulty nejen na mnoho legislativních nařízení, ale i na naše univerzitní tradice. Jako vzor a příklad sloužila Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Faktem je, že filozofická fakulta nemohla čerpat poučení z dlouhých staletí své existence. Na druhou stranu fakulta nebyla

natolik svázána s mnohdy zastaralými pravidly, které mohly ovlivňovat jiné fakulty mladé brněnské univerzity.

Počátky moderních filozofických fakult nacházíme v polovině devatenáctého století, kdy se radikálně proměnila koncepce fakultní výuky. Jde o největší změnu v trvání tohoto studia, která se postupně připravovala už od josefínských reforem. Emancipace filozofických fakult přímo souvisela s reformou středních škol v tehdejší rakouské monarchii. Povinné přednášky v základu obou ročníků filozofického studia, jež tvořily přípravnou fázi pro studium na jiných fakultách, byly přiřčeny ke gymnáziu, jako jeho sedmá a osmá třída. Tak fakulta ztratila propedeutický charakter a stala se rovnocennou fakultou v rámci celé univerzity. Novým prvkem byl důraz na vědeckou práci. V nové koncepci fakulty se objevil také nový úkol fakulty – příprava středoškolských profesorů. Na filozofické fakultě byly v souladu s tehdejšími osnovami na gymnáziu preferovány historie, klasická filologie a filologie vůbec. Tuto koncepci v podstatě přebrala i nově vzniklá Filozofická fakulta Masarykovy univerzity.

Popsat a analyzovat vědecké základy brněnské filozofické fakulty je úkol velmi složitý. Profesorský sbor fakulty se snažil vybudovat co nejvíce oborů a také je vhodně vybavit. Každá fakulta však měla určitá pracoviště, která udávala tón nejenom vědecké práci, ale významně ovlivňovala i chod fakulty jako celku. Filozofická fakulta měla od počátku ustanoveny a dobře obsazeny všechny obory, které tvořily její základ už od poloviny devatenáctého století. Další obory postupně vznikaly v následujících letech. Již v prvním roce existence Filozofické fakulty zahájil svou činnost seminář pro slovanskou filologii. U jeho zrodu stála trojice profesorů V. Vondrák, S. Souček a A. Novák, které později doplnili F. Trávníček, J. Horák, F. Vollman, B. Havránek a R. Jakobson. Vedle slavistiky byl dalším stavebním kamenem vědeckého a pedagogického profilu fakulty Historický seminář. I v tomto semináři působili vynikající vědci. Nejznámějšími představiteli byli R. Urbánek, B. Navrátil a J. Glücklich. V polovině dvacátých let se k nim připojil V. Hrubý (ten začal záhy působit v samostatném semináři pro paleografii a diplomatiku). K fakultě neodmyslitelně patří i semináře západních jazyků. Germanistiku vedl A. Beer, v čele anglistiky stál F. Chudoba. Romanistika byla budována P. M. Haškovicem, K. Titzem a dalšími. Studium jazyků patřilo k silným stránkám fakulty. Důkazem toho je už od svých počátků klasická filologie. U počátků tohoto semináře stáli F. Novotný a K. Svoboda. Dominantní postavou byl F. Novotný, jehož činnost byla neobyčejně rozsáhlá. Filozofický seminář patří také mezi prvních sedm seminářů založených na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. K vůdčím osobnostem patřili O. Zich, V. Hoppe, J. L. Fischer a J. Tvrďý. Další semináře byly ustavovány postupně v dalších letech. S filozofickým (později i s pedagogickým) seminářem poměrně úzce souvisel seminář sociologický, který budoval přední český sociolog meziválečného období I. A. Bláha. Se jménem E. Dostála jsou spojeny počátky semináře dějin umění. Druhým seminářem, který zaměřoval svá vědecká bádání do oblasti umění byl seminář muzikologie. Ten zahájil činnost příchodem V. Helferta. Na počátku dvacátých let vzniká i Pedagogický seminář vedený O. Chlupem.

Snahy o založení Pedagogického semináře

Vždy, když se začalo uvažovat o založení nového semináře na fakultě, bylo zásadní otázkou obsazení místa ředitele semináře. Na uchazeče o tuto funkci byly kladeny poměrně vysoké nároky jak po stránce vědecké a pedagogické, tak po stránce organizační. Důležitou roli při výběru vhodného kandidáta na funkci ředitele budoucího semináře sehrál často jeho světový názor a další aktivity. Profesorský sbor fakulty pečlivě zvažoval jednotlivé uchazeče, protože i tímto způsobem se vytvářelo „jméno“ fakulty. Některé vědní obory, jež usilovaly o zřízení své stolice, se potýkaly s vážným problémem: po válce neexistoval nikdo, kdo by splňoval náročné požadavky a mohl se chopit budování nového semináře. Názorným příkladem byla snaha o uvedení pedagogiky na půdu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Pedagogika byla v době vzniku samostatné republiky relativně mladý samostatný vědecký obor, který neměl na universitní půdě dlouhou tradici. Na Karlově univerzitě vznikl pedagogický seminář v roce 1882. První kroky pedagogiky na Karlově univerzitě jsou spojeny se jmény G. A. Lindnera a F. Drtiny, kteří nejenom budovali seminář, ale také vychovali mnohé nástupce, z nichž někteří se osvědčili právě při zakládání brněnské filozofické fakulty.

O zřízení Pedagogického semináře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity se jednalo už v září 1920.¹ O měsíc později profesorský sbor fakulty konstatoval, že komise pro zřízení semináře ve složení prof. Zich, Novák a Krejčí se vůbec nesešla. Měla-li fakulta plnit jednu ze svých hlavních funkcí, přípravu středoškolských profesorů, byl vznik Pedagogického semináře v této době nanejvýš nutný. Proto už v listopadu 1920 O. Zich navrhl a odůvodnil zřídit samostatnou profesuru pedagogiky a obsadit ji Otokarem Chlupem. Návrh byl jednomyslně schválen. Chlup byl tehdy čerstvě habilitovaný docent² a působil v Československém pedagogickém ústavu J. A. Komenského v Praze. Kromě Chlupa nebyl na místo ředitele semináře jiný vhodnější kandidát. Objevil se ještě další návrh, který měl vyřešit problém tak, že by praktickou pedagogiku mohl přednášet některý z ředitelů střední školy. Uvažovalo se o řediteli Bezdíčkově z reálného dívčího gymnázia. Snaha hledat jiného kandidáta než Chlupa měla hlavně vyřešit potíže s tím, že by byl jmenován komunistou.³

Na brněnské fakultě ale další snahy o zřízení Pedagogického semináře utichají a ani ministerstvo nevyvíjí žádné další snahy. V březnu 1922 převzali aktivitu samotní posluchači, kteří zaslali žádost na ministerstvo školství v níž požadovali, aby byl jmenován profesor pedagogiky a mohly tak začít přednášky z pedagogiky. Profesorský sbor fakulty s tímto požadavkem souhlasil a rozhodl se urgovat svoji žádost o jmenování profesora pedagogiky.

¹ Archiv Masarykovy univerzity (AMU), A2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 13.9. 1920.

² O. Chlup se habilitoval se v Praze u profesora Kádnera v lednu 1920 na základě spisu o paměti.

³ O. Chlup byl od roku 1920 v sociálně demokratické levici a v roce 1921 se stal členem komunistické strany. Jeho politické názory byly tehdy dobře známé.

Situace se změnila v květnu 1922. Tehdy se Ministerstvo školství a národní osvěty obrátilo na Filozofickou fakultu s dotazem, zda skutečně trvá na obsazení stolice pedagogiky O. Chlupem. Na zasedání profesorského sboru 9. května 1922 předložili B. Souček, J. Krejčí a O. Zich návrh, v němž se konstatuje, že sbor trvá na svém dřívějším podání a trvá na jeho urgenci. Při hlasování o tomto návrhu bylo sedm členů pro a čtyři členové proti při abstenci prof. Trávníčka. Průběh jednání se zdramatizoval vystoupením A. Nováka, který vlastnoručně podal „votum separatum“, kde se praví: „*Prof. Dr. Arne Novák prohlašuje, že celistvý světový i mravní názor prof. Ot. Chlupa považuje za nevhodné, ano nebezpečné východisko pedagogických výkladů na univerzitě; tento zřetel názorový větší měrou než politická příslušnost dra. Chlupa vede jej k hlasování proti návrhu, aby jmenování prof. Chlupa profesorem naší fakulty bylo urgováno.*“⁴ Votum separatum mělo být uvedeno do protokolu a doslovně uvedeno ve zvláštním podání ministerstvu školství.

Ještě před zasedáním profesorského sboru 9. května však došlo k zajímavému neoficiálnímu jednání. S Chlupem se setkali profesori Souček a Glücklich. Informovali ho o tom, že část sboru by mohla podat návrh na jeho jmenování mimořádným profesorem, ale předpokladem mělo být prohlášení, ve kterém by Chlup potvrdil svoji loajálnost Československu. Chlup takové prohlášení skutečně sepsal a adresoval je profesorskému sboru Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Chlup v něm prohlašuje: „*Nezneužiji svého úřadu jako profesor pedagogiky k nižádným agitacím politickostranickým...Nezúčastním se a ovšem neschválím nižádných kroků směřujících proti Československé republice.*“ V závěru prohlášení požaduje, „*aby (tímto prohlášením) můj světový názor a moje politické příslušenství nebyly dotčeny.*“⁵ Takové prohlášení je v dějinách naší pedagogiky vskutku unikátní a vrhá na celou situaci zvláštní světlo. V současné době je už téměř nemožné zjistit další detaily těchto jednání a ani další události nám neumožňují vysvětlit okolnosti tohoto aktu. Navíc i osud Chlupova prohlášení je značně nejasný. Na schůzi profesorského sboru (9. května) se o prohlášení vůbec nemluví, přestože bylo adresováno sboru a neslo datum 7. května 1920. Ani po této schůzi na prohlášení nikdo nijak oficiálně nereagoval.

Všechna tato jednání a korespondence s ministerstvem neustále oddalovala konečné rozhodnutí. Doba, po kterou se jednalo o ustanovení O. Chlupa ředitelem semináře, byla na tehdejší dobu neobvykle dlouhá. Svůj podíl na tomto stavu nesl bezesporu byrokratický aparát ministerstva školství, ale hlavním důvodem všech komplikací byla politická příslušnost O. Chlupa.⁶ Navíc o jeho vědeckých a pedagogických kvalitách nikdo v Brně nepochyboval.⁷

⁴ AMU, A2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 9. 5. 1922.

⁵ Prohlášení uloženo v AMU pod číslem 700/21–22.

⁶ Prof. Cach ve své knize *Pedagogika a vědy jí blízké v Československu v letech 1918 až 1938* hovoří dokonce přímo o politickém odsunu O. Chlupa z Filozofické fakulty UK do Brna.

⁷ V archívních materiálech nenacházíme žádné zmínky o tom, že by se někdy diskutovalo o Chlupově odborné nebo organizační způsobilosti řídit Pedagogický seminář.

V druhé polovině května 1922 došlo k zásadnímu obratu a prezident republiky mohl podepsat 31. května 1922 jmenovací dekret. Průtahům ale konec nebyl. Chlup se o svém jmenování mimořádným profesorem pedagogiky při Filozofické fakultě Masarykovy univerzity dozvěděl až z tisku a profesorský sbor fakulty nebyl oficiálně informován vůbec. O tom svědčí zápis ze zasedání sboru ze dne 14. listopadu 1922, na kterém profesor Urbánek navrhl, aby přednášky a seminární cvičení byla odročena dokud nebude Chlup jmenován a nesloží předepsanou přísahu. Situaci ještě dokresluje dopis děkana Součka datovaný 13. listopadu 1922, ve kterém se píše: „...jmenování toto vleče se u centrálních úřadů již 2 roky, a ačkoliv úředně i soukromě, ústně i písemně bylo již třemi děkany urgováno, přece až dosud není vyřízeno“.⁸ Mezitím došlo na fakultě ke kuriózní situaci. Chlup se ujal přednášek a netušil, že profesorský sbor fakulty není úředně informován o jeho jmenování. Na Chlupovu přednášku přišel jeden ze zaměstnanců fakulty a oznámil mu rozhodnutí sboru, na jehož základě není oprávněn přednášet na zdejší fakultě. Studenti se proto museli rozejít. Tak skončila jedna z prvních přednášek pedagogiky na brněnské filozofické fakultě.

Vznik a budování Pedagogického semináře

Definitivní konec nekonečným jednáním, nedorozuměním a zmatkům byl učiněn 6. prosince 1922, kdy O. Chlup složil předepsanou služební přísahu a stal se tak oficiálně členem profesorského sboru Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Problém s obsazením místa ředitele pedagogického semináře řešila v té době i další nově vzniklá univerzita na území Československa – univerzita Komenského v Bratislavě. Ta požádala brněnskou univerzitu o pomoc při budování nového pracoviště. Bylo jí vyhověno a O. Chlup se tedy ještě v roce 1922 stal suplujícím profesorem v Bratislavě. Bratislavské „provizorium“, trvalo několik let a Chlup dokonce uvažoval o definitivním přechodu na Komenského univerzitu. V červnu 1924 začala jednání o ustavení komise, která by měla na starost obsazení stolice pedagogiky po odchodu Chlupa do Bratislavy. Komise byla skutečně zvolena ve složení M. Rostohar, I. A. Bláha, F. Novotný, S. Souček, O. Chlup a měla připravit obsazení ředitele semináře tehdejším docentem pedagogiky J. Hendrichem. Veškerá jednání v tomto směru skončila v roce 1925, kdy byl podán návrh, aby byl Chlup jmenován řádným profesorem pedagogiky. Návrh podali profesori Bláha, Rostohar a Glücklich. Inocenc A. Bláha tehdy argumentoval tím, že O. Chlup rezignoval na eventuelní jmenování profesorem pedagogiky při univerzitě Komenského v Bratislavě.⁹ V červnu 1925 pak byl tento návrh jednomyslně schválen profesorským sborem fakulty. Teprve o tři roky později (v

⁸ Uher, B.: Působení Otokara Chlupa na filozofické fakultě v Brně. In: Sborník k 70. narozeninám univ. prof. PhDr. Karla Gally, DrSc. Praha 1971, s. 173.

⁹ AMU, A2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 11. 5. 1925.

lednu 1928!) mohl děkan fakulty informovat své kolegy o tom, že Otokar Chlup byl jmenován řádným profesorem pedagogiky na zdejší fakultě.

Datum 6. prosince 1922 můžeme považovat za oficiální datum vzniku Pedagogického semináře na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Otokar Chlup se tedy konečně mohl legálně pustit do práce. Stálo před ním několik závažných úkolů:

- budování semináře po stránce materiální a institucionální
- práce v profesorském sboru
- učitelská a vědecká činnost
- získání kvalifikovaných spolupracovníků.

Jedním z prvních důležitých úkolů nového ředitele bylo vypracovat stanovy pedagogického semináře, jež se měly stát základním dokumentem pro další činnost. Chlup se pustil do práce a jejím výsledkem byly Stanovy pedagogického semináře při univerzitě Masarykově v Brně, které schválilo Ministerstvo školství a národní osvěty 16. října 1923.¹⁰ Hlavním účelem pracoviště byla příprava jeho členů k samostatné vědecké práci v pedagogice. Za zvláštní úkol se považovala příprava studentů ke státní zkoušce pedagogicko–filozofické, zahrnující teoretická i praktická cvičení. V obecných rysech zahrnovaly Stanovy i obsah jednotlivých seminářů. Základní osou práce mělo být čtení a výklad pedagogických spisů, pokusy z oboru pedagogiky a didaktiky, posudky tehdejších nových pedagogických spisů, přednášky nebo samostatné písemné práce studentů. Pedagogický seminář měl řídit profesor pedagogiky, který rozhodoval o přijetí či nepřijetí uchazeče ke studiu pedagogiky (členové semináře byli řádní a mimořádní). V pravomoci ředitele semináře bylo také finanční odměňování nejlepších studentských prací. Stanovy přesně definovaly i další součásti semináře, jež měly být postupně vybudovány a zařízeny (jednalo se o knihovnu a kabinet pomůcek). Na konci každého školního roku musel ředitel semináře podat ministerstvu školství zprávu o činnosti celého semináře. Při koncipování tohoto základního dokumentu se Chlup opíral o Stanovy pedagogického semináře při c. k. české universitě v Praze.

V rámci budování pracoviště na základě schválených stanov začal Chlup usilovat o materiální vybavení semináře. Jeho cílem byl seminář jako pedagogicko–výzkumné pracoviště. Chlup se především pustil do zařizování knihovny a relativně rychle se mu podařilo získat i některé starší fondy (zřejmě z různých zrušených klášterních a jiných knihoven). Jaký význam přikládal Chlup knihovně dokazuje jeho snaha získat pro brněnskou filozofickou fakultu, ale hlavně pro vlastní seminář, knihovnu zrušeného pedagogického ústavu J. A. Komenského. Chlupova snaha však nakonec nebyla korunována úspěchem a knihovna zůstala v Praze. Je zřejmé, že Chlup vyvíjel při vybavování knihovny velkou aktivitu, nicméně péče o knihovnu byla pravidelnou povinností i ostatních ředitelů seminářů.

Další Chlupovo snažení se už ale vymyká z rámce běžných povinností ředitele semináře. Už v lednu 1923 navrhoval, aby byla při Pedagogickém semináři zří-

¹⁰ AMU, F2 Filozofická fakulta, k.6 – pedagogický seminář.

zena poradna pro studentstvo středních škol. Chlup se snažil profilovat seminář jako ústav, který by byl pedagogickou klinikou a současně výzkumným pracovištěm, kde by budoucí učitelé a začínající badatelé získávali základní zkušenosti z pedagogickým výzkumem.¹¹ Hlavní částí takto pojímaného semináře měla být výzkumná třída pro děti nadané založená a organizovaná Chlupem v letech 1925–1932, a to i přes mnohé potíže. Velký zájem o práci a výsledky pokusné třídy jevil také profesorský sbor fakulty, jež se převážně skládal z vědců nepedagogicky zaměřených. Díky výsledkům práce ve výzkumné třídě se zřejmě začal pozvolna měnit také vztah jednotlivých členů profesorského sboru k Chlupovi. Dokladem toho je zápis ze zasedání sboru z 15. června 1926: „*Výzkumná třída při pedagogickém semináři filozofické fakulty Masarykovy univerzity se schvaluje a to po jednomyslném přijetí návrhu prof. A. Nováka, aby bylo prof. Chlupovi gratulováno ex gremio ke krásným výsledkům, ježto také vzorné chování dětí zasluhuje zvláštní ocenění.*“¹² Výzkumná třída měla pro Chlupa osobně velký význam a proto těžce nesl její zrušení v roce 1932. Souběžně s výzkumnou třídou se ředitel semináře snažil o zřízení pedagogické laboratoře, jež by výrazně pomáhala při zkoumání vyučovacího procesu. Obrátil se proto počátkem roku 1927 na Ministerstvo školství a národní osvěty s žádostí o poskytnutí dotace ve výši 25 000 Kč. Ministerstvo školství žádost zamítlo a laboratoř zřízena nebyla. Chlup však dostal ještě v roce 1927 a pak v roce 1930 zvláštní dotace ve výši 10 000 Kč na didaktické pokusy.¹³ Všechny výše uváděné aktivity ukazují na Chlupovo výrazné experimentálně–pedagogické zaměření a na snahu po exaktních výsledcích. Po skončení činnosti výzkumné třídy se Pedagogický seminář vrátil k tradiční formě výuky. Cílem O. Chlupa v tomto období byla alespoň modernizace vybavení školy. Jednalo se např. o vybavení fakulty promítacím přístrojem, epiprojektorem a diaprojektorem (včetně vyškolení topiče v jejich obsluze). Jak tuto didaktickou techniku využívaly jednotlivé semináře, nelze v současné době přesně zjistit. Otokar Chlup však i přes různé neúspěchy vytvořil vcelku dobré materiální podmínky pro činnost Pedagogického semináře, ale na zřeteli měl také celofakultní prospěch.

Neméně důležitou součástí práce O. Chlupa na brněnské filozofické fakultě bylo jeho působení v rámci profesorského sboru fakulty. První zmínka o Chlupovi, jako o řádném členovi profesorského sboru je ze 17. ledna 1923. Po Chlupově oficiálním jmenování a po složení předepsané přísahy se zřejmě atmosféra kolem jeho osoby poněkud uklidnila. Nový ředitel Pedagogického semináře se začal podílet na běžné práci profesorského sboru. Zasedal v řadě habilitačních komisí, stal se členem delegací fakulty zabývajících se otázkou školské reformy či reformy vzdělávání učitelů. Byl delegován do přípravného výboru Výstavy současné kultury, zpracovával různé posudky atd. Přesto zůstával v profesorském sboru (zvláště u některých členů) vůči Chlupovi určitý odstup a do jisté míry

11 Tato koncepce semináře je ovlivněna experimentální psychologií. S tímto směrem se Chlup se seznámil za svých pobytů v zahraničí (hlavně v Německu a Švýcarsku).

12 AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 15. 6. 1926.

13 Jiným problémem bylo to, že peníze nedocházely na místo určení včas.

i nedůvěra, která pramenila především z jeho politických názorů a členství v komunistické straně. Ale nejen to. V Chlupově jmenovacím dekretu se předpokládalo, že se Chlup přestěhuje do Brna. Chlup se však nemohl rozloučit se svou pražskou vilou, a proto do Brna po celou dobu svého působení dojížděl. V Brně sice trávil mnoho času, ale díky dojíždění hlouběji nepronikl do brněnského kulturního života a nezískal si tak přátelství některých kolegů na fakultě. Ve sboru se dobře vědělo o dalších aktivitách O. Chlupa. Mnohým kolegům se příliš nelíbila např. jeho účast na oslavách 1. máje, kterých se zúčastnil jako člen komunistické strany. Poněkud zvláštní postavení Otokara Chlupa v rámci profesorského sboru filozofické fakulty potvrzuje fakt, že po celé své působení nebyl zvolen do žádné významnější akademické funkce ani v době, kdy by mu to vzhledem k věku a délce služebního poměru náleželo.¹⁴ Chlupova pozice se v profesorském sboru začala stabilizovat až koncem dvacátých let. V té době se objevily první výsledky práce experimentální třídy, profesorský sbor doznal personálních změn a Chlup přestal vyučovat na Komenského univerzitě v Bratislavě. Vliv na vztah pedagogů k Chlupovi měla také jeho personální politika uplatňovaná v rámci rozvoje svého pracoviště. Činnost Otokara Chlupa na brněnské fakultě nám může ilustrovat událost z roku 1923. Profesoři Zich, Bláha a Chlup tehdy podali návrh na zřízení semináře náboženské vědy. Sbor sice jejich návrh zamítl, ale nanejvýš překvapující je Chlupova spoluúčast při podání tohoto návrhu, vezmeme-li v úvahu jeho světonázorové smýšlení.¹⁵

Nejdůležitější součástí činnosti Otokara Chlupa na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity byla výuka. Chlup zde začal přednášet v letním semestru 1922/23 a naposled přednášel v letním semestru 1951/52. Přednášel v Brně celkem čtyřicet šest semestrů. První ohlášenou přednáškou byla „Experimentální pedagogika“ zřetelně ukazující jeho tehdejší vědecké zaměření. Od roku 1924 začal pravidelně přednášet o středoškolské didaktice. Pravidelně také vypisoval přednášky z dějin pedagogiky. Zaměřoval se převážně na novověké pedagogické teorie, ale věnoval několik semestrů Komenskému a pedagogickým názorům v antice. Mezi historickou tematiku Chlup několikrát zařadil přednášky pojednávající o tehdejších koncepcích školské reformy. O obsahu seminárních cvičení se zachovalo málo zpráv. Několik semestrů připravoval monotematické semináře, kde se četla a analyzovala vždy jedna odborná publikace.¹⁶ Dále byly semináře věnovány referátům o pedagogických novinkách nebo metodickým a laboratorním cvičením.

Otokar Chlup už od počátku svého působení ve funkci ředitele Pedagogického semináře usiloval o získání kvalifikovaných spolupracovníků. Zpočátku se jednalo o habilitaci dr. Václava Příhody. K habilitaci nedošlo a důvod není dosud zcela objasněn. Podle poznámek Jana Uhra z roku 1925, vinil Příhoda z této skutečnosti Chlupa. Poté, co padla možnost habilitace Příhody, začíná v roce 1924

14 Uher, B.: c. d., s. 175.

15 Vědecké problémy a potřeby vědy stály u Chlupa v meziválečném období na prvním místě.

16 Na programu seminářů byla např. Sternova Diferenciální psychologie nebo Thorndikova Educational Psychology atp.

jednání o habilitaci Jana Uhra. Podnět k těmto jednáním dal prof. E. Babák, který se s Uhrem setkal při organizování sjezdu pro výzkum dítěte. Žádost Uhra o udělení venia legendi z pedagogiky projednával profesorský sbor fakulty na své schůzi 17. června 1924.¹⁷ K habilitaci Jan Uher předložil spis *Problém kázně*. Habilitační kolokvium pak Uher vykonal 12. prosince 1924 a poté měl přednést přednášku na zkoušku, jejíž téma znělo: *Hlavní zásady moderní didaktiky*. Habilitace se uskutečnila 26. ledna 1925. Přednáška byla shledána jako vyhovující a profesorský sbor se usnesl, aby habilitační řízení pokračovalo dále, tzn. měl být podán návrh na Ministerstvo školství a národní osvěty na připuštění dr. Jana Uhra za docenta pedagogiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Počátkem března 1925 bylo oficiálně profesorskému sboru oznámeno, že Jan Uher byl potvrzen soukromým docentem pedagogiky. Tak se stal členem Pedagogického semináře nejvýznamnější a nejloajálnější spolupracovník Otokara Chlupa. I když se v mnohém rozcházel, vytvořili po dobu první republiky základ brněnské vědecké pedagogiky. Vztah těchto dvou osobností dokresluje Chlupova vzpomínka na J. Uhra: „*Tehdy ... mně mnozí zazlívali, že jsem se přihlásil k hnutí politickému, které se zrodilo za bouřlivých říjnových dnů roku 1917 v Rusku. Jak jsem byl vděčen mladému Uhrovi, který tehdy u mne hledal pohnutky ideologické nikoli scestné. Od té doby bylo uzavřeno přátelství, které mně přineslo mnoho krásných chvil strávených s mužem, plným životních ideálů, činorodé vůle a pedagogického étosu vědeckého.*“¹⁸

V prosinci roku 1925 přenesl Chlup na Uhra část výuky, když rozdělil se souhlasem profesorského sboru seminární cvičení na dvě sekce, z nichž jednu vedl Uher.¹⁹ Později se toto členění ustálilo tak, že v jedné sekci pracovali posluchači fakulty filozofické, ve druhé posluchači fakulty přírodovědecké. Ve třicátých letech byl seminář pro velký počet studentů rozdělen na sekce tři. Když byl Jan Uher v roce 1936 jmenován mimořádným profesorem, prosadil Chlup, aby se Uher stal ředitelem paralelního oddělení semináře.

Soukromý docent Jan Uher začal přednášet na brněnské filozofické fakultě v zimním semestru školního roku 1925/26. Uvedl se dvěma metodologickými přednáškami: *Metody práce pedagogické* a *Metody mravní výchovy*. Ještě před odjezdem na roční stipendium v Americe vypsál přednášku, ve které se zabýval sociologickými základy pedagogiky. Po svém návratu vypisoval téměř výhradně dvousemestrové přednášky. Se svými zkušenostmi a znalostmi načerpanými v USA seznámil posluchače v přednášce o tendencích v americké výchově. V dalších letech se na přednáškách zabýval psychologickými základy výchovy, obecnou pedagogikou (k tomuto tématu se ještě několikrát vrátil), směry v pedagogické psychologii nebo českou pedagogikou ve dvacátém století. Zajímavý byl školní rok 1932/33, ve kterém Chlup i Uher přednášeli středoškolskou didaktiku. Na jaře roku 1935 byl Uher jmenován bezplatným mimořádným profe-

17 Uhrova žádost byla přidělena komisi ve složení Chlup, Bláha, Rostohar, Svoboda.

18 Cach, J.: *Pedagogika a vědy jí blízké v Československu v letech 1918 až 1938*. Praha 1996, s. 137.

19 AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 1. 12. 1925.

sorem pedagogiky a od té doby začal vypisovat dvě přednášky v jednom semestru. Profesor Uher se nadále věnoval některým tématům z minulých let (např. obecná pedagogika), ale zařadil také jednosemestrové přednášky o pedagogických názorech T. G. Masaryka nebo o výzkumu středoškolské mládeže.²⁰ Ve školním roce 1936/37 věnoval své přednášky dějinám pedagogiky, přičemž jeden semestr se konkrétně zabýval Komenským a Rousseauem.

Rok 1937 znamenal velkou změnu v kariéře Jana Uhra. Po smrti profesora Kádnera byl na jeho místo na Karlovu univerzitu povolán z Bratislavy profesor Hendrich. Na Hendrichovo místo byl ustanoven právě Uher, který do Bratislavy dojížděl z Brna. Uher se zde pustil do práce nejenom na půdě univerzity, ale i mimo její rámec. Vykonal na Slovensku několik přednáškových zájezdů a byl vstřícně přijat mladým slovenským učitelstvem. K tomu přispělo také to, že se poměrně rychle naučil slovensky.²¹ Uhrovi dokonce uvažovali o přestěhování do Bratislavy, ale nenašli vhodný byt, takže naštěstí vzhledem k dalším událostem z tohoto záměru sešlo. Práce v hlavním městě Slovenska totiž neměla dlouhého trvání. Všechny plány zhatily mnichovské události. Slovenské úřady poté donutily všechny české profesory k návratu do Prahy nebo do Brna. Profesorský sbor brněnské filozofické fakulty řešil problém „slovenských“ kolegů v listopadu 1938. Bylo rozhodnuto, aby profesor Beer vypracoval návrh pozvání profesorů Tvrdeho, Ludvíkovského a Uhra k přednáškám na zdejší fakultu.²² Už o týden později profesorský sbor rozhodl, že profesor Jan Uher bude jmenován na fakultu pro obor pedagogika.²³ Jmenování však bylo provedeno „extra statum“ z důvodu možné předimenzovanosti některých oborů. Profesor Uher začal přes všechny peripetie znovu pracovat v Brně. Jak vyplývá z tehdejších seznamů přednášek, Uher už nepřednášel, ale vedl seminární cvičení. Dokonce bylo Uhrovi povoleno vést dvě hodiny seminárních cvičení nad rámec předepsaných cvičení.

V květnu 1939 se na fakultě začalo uvažovat o jmenování Uhra řádným profesorem pedagogiky. Komise ve složení Chlup, Bláha, Tvrdý předložila profesorskému sboru návrh na toto jmenování 12. června 1939. Návrh byl jednomyslně přijat, ale vlastní proces jmenování se začal protahovat zřejmě na ministerstvu školství, a proto byl návrh v září 1939 znovu obnoven. Navíc v roce 1939 bylo jisté, že Jan Uher převezme vedení Pedagogického semináře po O. Chlupovi (dokonce se hovořilo o termínu – únor 1940). Všem učinil konec 17. listopad 1939 a Uhrovo zatčení 20. listopadu téhož roku.

Jan Uher byl členem Pedagogického semináře Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v letech 1925 až 1937 a 1938 až 1939. Uher byl velice aktivní také

²⁰ O výzkumu středoškolské mládeže přednášel v souvislosti se svou výzkumnou prací, jejímž výsledkem byla kniha *Středoškolský student a jeho svět*.

²¹ K Bratislavě mě Uher také osobní vztah, protože zde žila rodina jeho sestry, u které bydleli jejich rodiče.

²² AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 4 – zasedání profesorského sboru 15. 11. 1938.

²³ AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 4 – zasedání profesorského sboru 22. 11. 1938. Prof. Ludvíkovský byl jmenován pro obor klasické filologie, prof. Tvrdý pro obor filozofie.

v rámci fakulty jako celku. Podílel se řadu let jako zástupce soukromých docentů na činnosti profesorského sboru, jako profesor byl členem habilitačních komisí a zastupoval fakultu na různých akcích a jednáních. O vztahu Otokara Chlupa a Jana Uhra už zde bylo stručně pojednáno. Oproti Chlupovi byl Uher přijat na fakultě bez větších diskusí. S Chlupem vytvořil výborně se doplňující dvojici vědců, kteří položili základy brněnské vědecké pedagogice. S ostatními kolegy na fakultě spolupracoval bez problémů a mnozí se stali jeho dobrými přáteli (např. členové jeho habilitační komise). Vysvětlit tyto vztahy je velice složité, zvláště neexistují-li téměř žádné prameny. Jeden z důvodů, proč Uher „zapadl“ do prostředí brněnské univerzity, vychází z jeho osobnosti. Uher byl věřící člověk, stoupenec Masarykova učení a člen Sokola. Právě těmito stránkami své osobnosti odpovídal poměrně dobře duchovnímu klimatu tehdejší fakulty. Dalším důvodem byla jeho hluboká erudice a odborná kompetentnost. Nezanedbatelným důvodem bylo jistě i to, že žil v Brně a mohl se tak lépe sžít s kulturním prostředím Brna a také se aktivně podílet na rozvoji kultury meziválečného Brna. V druhé polovině třicátých let asi nikdo nepochyboval, že se právě Jan Uher stane vůdčí osobností brněnské pedagogiky po odchodu Otokara Chlupa do důchodu.

S narůstajícím počtem studentů se musel rozšiřovat také kádr učitelů Pedagogického semináře. O dalším personálním rozšíření semináře se jednalo na zasedání profesorského sboru 5. prosince 1927, kdy byla sboru oficiálně doručena žádost PhDr. Stanislava Velinského o veniam legendi z psychologické pedagogiky. Velinský v té době nebyl na fakultě neznámý, protože už od roku 1926 působil jako pomocná vědecká síla Pedagogického semináře. Profesorský sbor podle tehdejších pravidel a zvyklostí ustanovil habilitační komisi ve složení O. Chlup, I. A. Bláha, V. Hoppe, M. Rostohar a K. Svoboda. Stanislav Velinský předložil k habilitaci spis *Asociační jistota jako základ psychologie učení*, který byl jednomyslně přijat jako vhodný podklad k dalšímu habilitačnímu řízení. Avšak další průběh habilitace se nebývale zdramatizoval a zkomplikoval. V březnu 1928 na schůzi profesorského sboru proběhlo habilitační kolokvium, kterého se zúčastnili jako examinátoři téměř všichni členové habilitační komise (mimo profesora Svobody) a mimo ně ještě profesor A. Novák. A právě posledně zmiňovaný zkoušející po ukončení kolokvia požádal, aby bylo jako „votum separatum“ zahrnuto do protokolu jeho prohlášení, „že ze spisu Dr. Stanislava Velinského *„Individuální základy sociální pedagogiky“*, vydaného v Brně r. 1927 i z kolokvia k tomu se poutajícího, zjistil, že jeho původce nedovede vědecky pracovat a že projevuje základní nedostatky metodické, při kolokviu samém pak shledal, že Dr. Velinský není obeznámen s významem a prací mužů rázu Goethova, Carlylova a L. N. Tolstého ...“.²⁴ Proti tomuto tvrdému odsudku ale vystoupil O. Chlup a prohlásil, že Novák habilitační spis nečetl a také způsob jakým si profesor Novák při zkoušení počínal byl nevhodný a mohl kandidáta rozrušit. K Chlupovi se připojil i profesor Urbánek. Přes tento hluboký rozpor v

²⁴ AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 1 – zasedání profesorského sboru 22. 3. 1928.

hodnocení kolokvia, byl S. Velinský připuštěn k habilitační přednášce na téma Psychologické odůvodnění individuální výchovy.²⁵

Habilitační přednášku přednesl Stanislav Velinský 18. června 1928. Trvala hodinu a půl a byla pro názornost doplněna mnoha diagramy. Profesorský sbor uznal osmnácti hlasy proti dvěma, že přednáška je vyhovující. Po hlasování ještě profesor Chlup hájil vědeckou kvalifikaci Dr. Velinského a přečetl posudky zahraničních a domácích odborníků na práce Velinského. Na závěr diskuse se opět hlasovalo, ale tentokrát už o návrhu O. Chlupa, aby byl Stanislav Velinský připuštěn na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity jako soukromý docent z oboru psychologické pedagogiky. Profesorský sbor s návrhem souhlasil (třináct hlasů pro, sedm proti).

Při jednání samotném došlo také k marnému pokusu smířit kladné stanovisko Chlupovo a záporné stanovisko Novákovo. Profesor A. Novák nakonec prohlásil, že si přeje, aby do protokolu bylo zaneseno jeho „votum separatum“: *„Při kolokviu habilitačním, jemuž se dne 22. března podrobil Dr. Stanislav Velinský za účelem dosažení venia legendi z psychologické pedagogiky na filosofické fakultě Masarykovy university v Brně, použil jsem práva, které mně podle habilitačního řádu náleží jako každému členu profesorského sboru a dal jsem panu habilitandovi řadu otázek. Jimi jsem se mnil přesvědčiti jednak, zda p. Stanislav Velinský zná metodu vědecké práce, jednak zda má náležitě vědomosti kulturní, které jsou podmínkou a předpokladem vědecké činnosti v oboru pedagogiky. V první příčině jsem vyšel – stejně jako člen habilitační komise pan prof. Dr. I. A. Bláha – od spisu habilitandova Individuální základy sociální pedagogiky, Brno 1927, a probral jsem s habilitandem úvodní odstavec kapitoly Poměr individua a společnosti v teorii historie. I zjistil jsem, že p. Dr. Velinský nemá ani nejskrovnější tušení o jménech, která vedle sebe uvádí, na př. o Carlyleovi a o Lehmanovi /par incredibile fratrum!/, ale že převzal svůj výklad bez udání pramene a bez pochopení kontextu z cizího díla, z Barthovy monografie o sociologické metodě ve filosofii dějin. To mně jest přesvědčivým důkazem, že habilitand metod vědecké práce vůbec nezná. V druhé příčině jsem se pana Dra Velinského otázel, co ví o poměru Goethových pedagogických názorů k pedagogice L. N. Tolstého; mnil jsem se dobrati s ním společného základu v myšlení obou „representative men“, jímž jsou zásady Rousseauovy. Ale pan habilitand ukázal, že nejen nezná vychovatelských zásad Tolstého, ale ani jeho vývoje a jeho hlavních spisů a že o Goetheově Vil. Meisteru nemá ani tušení. Tyto politování hodné nevědomosti kulturní ukazují, že není schopen pracovati o dějinách pedagogiky, která tak těsně souvisí s dějinami vzdělanosti vůbec a že není dosti vzdělán, aby se mohl na filosofické fakultě habilitovati. Z této příčiny jsem uznal za dobré hlasovati proti udělení venia legendi p. Dru St. Velinskému a podati o tom votum separatum ministerstvu“.*²⁶ Na toto votum odpověděl prof. Otokar Chlup násled-

²⁵ Výsledek hlasování o kolokviu Dr. Velinského byl poměrně těsný: 12 hlasů pro připuštění k habilitační přednášce, 9 hlasů proti. Hlasovalo se pomocí lístků a omluveni ze zasedání byli pouze doc. Uher a prof. Helfert.

²⁶ AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 2 – zasedání profesorského sboru 18. 6. 1928.

dujícím prohlášením: „ *Pan profesor Novák užil takové formy zkoušení při habilitačním kolokviu Dr. Velinského, že mohla uvést pana kandidáta v rozechvění. Proti této formě ohradil se i prof. Urbánek. Připomínám dále, že se výtky jednající o Carlylovi a Lehmanovi týkají práce disertační, napsané již v prvních letech popřevratových, a nikoli práce habilitační, které p. prof. Novák nečetl. Námitky, že by pan kandidát neznal metod vědecké práce, nelze připustiti, protože pan kandidát napsal od svého spisu „Individuální základy sociální pedagogiky“ značnou řadu spisů a statí z oboru psychologické pedagogiky, které byly příznivě posouzeny F. Krejčím v České myslí, prof. Rádlem, doc. Příhodou a profesorem pařížské Sorbonny Pierónem. Námitka prof. Nováka, že pan kandidát není schoopen pracovati o dějinách pedagogiky, nemůže platiti v případě dra Velinského, poněvadž jeho žádost se týká psychologické pedagogiky, která jest všeobecně uznávána za samostatný obor vědecký.“²⁷ Ostrá diskuse však ani po prohlášení Chlupa nebyla u konce. Do debaty se vložil dalším prohlášením prof. Souček: „ *Některá odpověď páně kandidátova byla dobrá, k některým byla však potřebí v průběhu návodných a řídících dalších otázek; při tom neprokázal dosti rozhledu po celku discipliny (když na př. aplikovanou psychologii viděl jen v psychotechnice) a její historii /při Herbartovi a jeho škole/, přesnosti /oblíbený jeho výraz „do jisté míry“, bez určení této míry/ a pohotovosti /na př. při otázce, je-li sugesce jevem pathogenním/. Na některé otázky zůstal odpověď dlužen a jeho neobratné pokusy vytáčet se z nepříjemné situace, i když se to týkalo vad spisu, jež nebyl habilitačním, opravdu vzrušovaly pozorného posluchače a byly s to, aby vzrušily i examinátora k ostrým odsudkům. Zralým k docentuře se u kolokvia neukázal. Tím není nic řečeno o ceně jeho habilitačního spisu.“²⁸**

Definitivní tečku za touto dramatickou habilitací učinil děkan na zasedání profesorského sboru 15. října 1928, kde oznámil, že Stanislav Velinský byl potvrzen soukromým docentem na brněnské filozofické fakultě pro obor psychologické pedagogiky. Současně Chlup navrhl, aby byl Velinský ustanoven na další rok jako pomocná vědecká síla Pedagogického semináře. V této funkci setrval až do roku 1931, kdy ministerstvo školství schválilo návrh na zřízení paralelního oddělení v Pedagogickém semináři a pověřilo doc. Velinského řízením jednoho oddělení pro studenty Přírodovědecké fakulty Masarykovy university.²⁹

Jednou z nejdůležitějších povinností však byla výuka na fakultě. Doc. Velinský poprvé přednášel v zimním semestru školního roku 1929/30 a naposledy vypsál svoji přednášku přesně o tři roky později. Stanislav Velinský se ve svých šesti přednáškách, které na brněnské filozofické fakultě pronesl, věnoval vždy specifickým tématům a nikdy nepřednášel o základních či obecných otázkách pedagogiky nebo psychologie.³⁰ Velinský přednášel o psychologii individuálních rozdílů, o nadání a jeho diferenciaci, o soustavách výchovné individualiza-

27 Tamtéž.

28 Tamtéž.

29 AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 2 – zasedání profesorského sboru 17. 3. 1931.

30 Viz. seznamy přednášek na školní roky 1929/30 – 1931/32.

ce nebo o soustavách individualizovaného učení. Soustředil se tedy převážně na problémy, které záhy popsal ve svých knihách. Soukromý docent Stanislav Velinský na brněnské fakultě dlouho nezůstal. Na podzim 1932 mu bylo uděleno veniam docendi na Karlově univerzitě. Velinský se hned vzdal asistentského místa v Pedagogickém semináři (to zastával zhruba jeden rok), ale docenturu si zatím v Brně ponechal. Definitivně se s fakultou rozloučil v červnu 1933, kdy se oficiálně vzdal docentury na zdejší fakultě.

O působení S. Velinského na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity se nedochovalo mnoho zpráv, ze kterých by se daly rozpoznat jeho vztahy s kolegy v Pedagogickém semináři nebo s ostatními pedagogy na fakultě. Faktem je, že zde pracoval už od roku 1926, tedy celých sedm let. Věnoval se převážně teoretickým studiím v oboru psychologické pedagogiky a vydal řadu publikací. Za nejvýznamnější období v jeho vědecké kariéře lze považovat působení na Karlově univerzitě a v Praze vůbec.

Po odchodu Stanislava Velinského zůstávají v Pedagogickém semináři profesor Otokar Chlup a soukromý docent (a pozdější mimořádný profesor) Jan Uher. Asistentské místo uvolněné odchodem S. Velinského bylo přiděleno románskému semináři, i když se Chlup snažil toto místo zachovat pro svůj seminář. Pomocnou vědeckou silou se stal v roce 1933 PhDr. Bruno Zwicker, který zde setrval až do roku 1939, kdy na jeho místo nastoupil PhDr. Oldřich Černý. Posledně jmenovaný působil na fakultě pouze krátkou dobu.

Poslední, kdo požádal o veniam docendi pro pedagogiku v meziválečném období na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, byl PhDr. Josef Dvořáček. K habilitaci předložil spis *Problém aktivity žákovy ve vyučování*. Dvořáčkova žádost byla přidělena komisi ve složení O. Chlup, I. A. Bláha a J. Uher.³¹ Ta shledala, že spis je vhodným podkladem k zahájení vlastního habilitačního řízení. Doktor Dvořáček byl oběma profesorům pedagogiky dobře známý, protože už na počátku dvacátých let se aktivně zapojil do organizování Školy vysokých studií pedagogických v Brně a byl také absolventem jejího prvního běhu. V roce 1922 začal pracovat jako tajemník této instituce a působil zde až do roku 1938. Právě zde Dvořáček úzce spolupracoval s Chlupem a Uhrem nejenom po stránce organizační, ale i pedagogické, neboť na škole také sám vyučoval. Na podzim roku 1936 navrhla komise habilitaci pro obor didaktiky školy národní. Do diskuse o tomto návrhu zasáhli mnozí členové profesorského sboru. Nakonec byla navržena a schválena habilitace pro didaktiku.³² Josef Dvořáček byl tedy připuštěn k habilitačnímu kolokviu, které úspěšně vykonal koncem ledna 1937. Poslední nezbytnou podmínkou k získání docentury byla přednáška na určené téma. Tématem přednášky doktora Dvořáčka byly testové metody. Přednáška se uskutečnila 22. dubna 1937 a profesorský sbor včetně komise s ní byl naprosto spokojen. Poté profesor Chlup navrhl, aby byla udělena PhDr. Dvořáčkovi venia docendi z didaktiky. Sedmnáct hlasovacích lístků obsahovalo ano, pouze jeden

³¹ AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 3 – zasedání profesorského sboru 18. 6. 1936.

³² AMU, F2 Filozofická fakulta, k. 4 – zasedání profesorského sboru 12. 11. 1936.

ne. Tím byl návrh schválen a odeslán na ministerstvo školství, aby ho potvrdilo. To se stalo 9. června 1937 a děkan oficiálně informoval profesorský sbor brněnské filozofické fakulty o týden později. Josef Dvořáček měl dobrý přehled o stavu našeho školství. Toho si bylo zřejmě vědomo i ministerstvo školství, které ho v lednu 1938 jmenovalo zemským školním inspektorem.

Jako soukromý docent začal Dvořáček také přednášet. Ve školním roce 1937/38 přednášel o Sprangerově teorii didaktiky a nahradil tak do jisté míry Jana Uhra pověřeného přednášet na Komenského univerzitě v Bratislavě. V dalším školním roce vypsal docent Dvořáček přednášku na téma Vybrané kapitoly z didaktiky. Habilitací Josefa Dvořáčka přišel do pedagogického semináře další vědec, jehož pedagogická a vědecká činnost se soustředila především na středoškolskou didaktiku. Poměrně dobře znal soudobé školství a angažoval se ve vzdělávání učitelů. Otokar Chlup v něm získal dalšího kvalitního spolupracovníka, který myšlenkově inklinoval k Chlupovi a Uhrovi. To potvrzují také události po válce. V roce 1948 byl docent Dvořáček navržen Chlupem na místo ředitele brněnského pedagogického semináře. Tento záměr se bohužel neuskutečnil v plné míře, protože Josef Dvořáček v listopadu 1948 náhle zemřel.

Otokar Chlup učinil Pedagogický seminář jedním z významných vědeckých středisek, které mělo velký vliv na brněnskou i mimo brněnskou pedagogickou veřejnost. Z velké části k tomu přispěli jeho spolupracovníci, především Jan Uher, v poněkud menší míře pak Stanislav Velinský a Josef Dvořáček. Chlup společně s Uhrem postavili Pedagogický seminář do centra pedagogického dění v meziválečném období a můžeme mluvit o tzv. brněnské vědecké pedagogice. Ta vytvořila jistou vědeckou protiváhu pedagogice pražské.

Prameny

Archív Masarykovy univerzity v Brně:

- 1) fond A2 Filozofická fakulta MU
- 2) fond F2 Pedagogický seminář
- 3) osobní spisy členů Pedagogického semináře.
- 4) Sběrka zákonů a nařízení pro Masarykovu universitu v Brně. Brno 1928.

Archív Pedagogického muzea J. A. Komenského v Praze:

- 1) fond S90 – O. Chlup.

Literatura

- Cach, J. : Črty ke studii o vývoji pedagogiky na Filozofické fakultě UK. In: Sborník k 70. narozeninám univ. prof. PhDr. Karla Gally, DrSc., (uspořádal Richard Sedlář), Praha 1971, s. 35–40.
- Cach, J.: Pedagogika a vědy jí blízké v Československu v letech 1918 až 1938. Praha 1996, 174 s.
- Cach, J. , Valenta J. : Výchova a vzdělání v českých dějinách. III. díl. 1. část. 1848–1914. Praha 1990, 178 s.
- Cach, J. a kol.: Výchova a vzdělání v českých dějinách. III. díl. 2. část. 1848–1914. Praha 1991, 234 s.
- Barčák, L.: K vývoju experimentálnej pedagogiky v predmníchovskej ČSR. Jednotná škola, 1972, roč. XXIX, č. 1, s. 924–941.
- Bednaříková, M. a kol.: Dějiny university v Brně. Brno 1969, 429 s.
- Brněnská věda a umění meziválečného období (1918–1939) v evropském kontextu. Sborník příspěvků z konference Masarykovy univerzity. Brno 1993, 259 s.
- Dějiny Univerzity Karlovy 1348 – 1990. IV. díl. 1918–1990. Redaktoři svazku: J. Havránek, Z. Pousta. Praha 1998, 671 s.
- Dřimal, J. a kol.: Dějiny města Brna II. Brno 1973, 378 s.
- Galla, K., Sedlář, R.: Otokar Chlup a česká pedagogika. Praha 1988, 152 s.
- Halas, F. X., Jordán, F.: Dokumenty k dějinám Masarykovy univerzity v Brně. I. a II. díl. Brno 1994 a 1995, 442 a 354 s.
- Hrabětová, I.: Archiv University J. E. Purkyně. Brno 1969, 75 s.
- Chlup, O.: Experimentální pedagogika. Brno 1923, 127 s.
- Chlup, O.: Pokusné vychovatelství. Praha 1922, 125 s.
- Chlup, O. : Třicet let bojů o českou pokrokovou pedagogiku. In: Chlup, O. : Pedagogické stati. Praha 1955, s. 106–147.
- Chlup, O.: Vývoj pedagogických ideí v novém věku. Brno 1925, 203 s.
- Chlup, O., Uher, J., Velemínský, K.: O novou školu. Praha 1933, 58 s.
- Kováříček, V. : Cesty učitelského vzdělávání. Praha 1984, 154 s.
- Kol.: Universitas Brunensis 1919. Brno 1969, 418 s.
- Kopáč, J.: Dějiny české školy a pedagogiky v letech 1867– 1914. Brno 1968, 131 s.
- Kopáč, J.: Dějiny školství a pedagogiky v Československu. I. díl. Brno 1971, 224 s.
- Kratochvíl, L.: Sloh české školy. Úkoly národní výchovy. Praha 1940, 307 s.
- Krejčí, V. : Boj o vysokoškolské vzdělání učitelů v českých zemích (1890–1939). Ostrava 1978, 126 s.
- Mátej, J. a kol.: Dějiny českej a slovenskej pedagogiky. Bratislava 1976, 501 s.
- Mates, P. a kol.: Vývoj organizace a řízení československých vysokých škol v letech 1918 – 1983. Místo vydání neuvedeno, 1984, 152 s.
- Novák, A., Novák, J. V.: Přehledné dějiny literatury české. Brno 1995, 1804 s.

- Novotný, J. : 80 let akademika Otokara Chlupa. In: Otokar Chlup. Sborník věnovaný 80. narozeninám. Praha 1955, s. 21–43.
- Pařízek, V. : Otokar Chlup a perspektivy výchovy. Praha 1977. 217 s.
- Petráň, J. : Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (do r. 1948). Praha 1983, 406 s.
- Placht, O., Havelka, F.: Předpisy pro vysoké školy Republiky Československé. Praha 1932.
- Pšir, B.: Ke 40. výročí University J. E. Purkyně. In: Brno v minulosti a dnes. sv. III. Brno 1961, s. 206 – 219.
- Pulec, J. , Kalendovská, J. : Masarykova univerzita. Založení. Stavební vývoj. Insignie. Brno 1994. 64 s.
- Schauerová, A. : Jan Uher a jeho filozofie výchovy. In: SPFFBU I 28, 1994, s. 47–50.
- Sedlák, J.: Jan Uher – bibliografie. Brno 1971, 120 s.
- Slovník českých filozofů. Vedoucí redaktor Jiří Gabriel. Brno 1998, 697 s.
- Sup, J. : Pedagogický seminář MU a jeho účast ve sporech o charakter meziválečné pedagogiky. In: SPFFBU I 28, 1994, s. 79–101.
- Uher, B. : Jan Uher. In: SPFFBU I 28, 1994, s. 35–46.
- Uher, B. : Působení Otokara Chlupa na filozofické fakultě v Brně. In: Sborník k 70. narozeninám univ. prof.PhDr. Karla Gally, DrSc., (uspořádal Richard Sedlář), Praha 1971, s. 173–182.
- Uher, B., Uhlířová–Uhrová, J.: Jan Uher (1891–1942). Praha 1993, 53 s.
- Uher, J.: G. A. Lindner ve světle svých deníků. Praha 1928, 111 s.
- Uher, J.: Myšlenkové dílo Lindnerovo. Praha 1923, 88 s.
- Uher, J.: Středoškolský student a jeho svět. Praha 1939, 460 s.
- Váňová, R., Rýdl, K., Valenta J. : Výchova a vzdělání v českých dějinách. IV. díl. 1. sv. Praha 1992. 311 s.
- Veselá, Z. : Osobnosti brněnského pedagogického semináře v meziválečném období. In: SPFFBU I 28, 1994, s. 5–33.
- Veselá, Z. : Vývoj české školy a učitelského vzdělání. Brno 1992, 147 s.

RISE AND DEVELOPMENT OF THE DEPARTMENT OF EDUCATION AT THE FACULTY OF ARTS OF THE MASARYK UNIVERSITY IN THE YEARS BETWEEN THE WORLD WARS

The author focuses on the process of establishing the Department of Education at the Faculty of Arts, Masaryk University in Brno, and observes its development in the years between the World Wars. The paper explores available publications and, above all, archival materials. The author follows the process of building up the Department as an institution that created conditions for the development of educational science at Masaryk University. He also deals with the personalities from the Department, especially with its founder and leading personality, Otokar Chlup. Further, he analyses the contributions of Jan Uher, Stanislav Velinský and Josef Dvořáček to the development of the Department of Education.